

ผลงานและภูมิปัญญาในเชิงช่างศิลปกรรม พระสิทธินยานมุนี (สุข สุมงฺคโล)

พิเชษฐ์ เปียร์กลิ่น¹
อัญญชล กงพัฒน์²

ภาพที่เห็นจนชินตาเมื่อมีโอกาสได้แวะเวียนผ่านไปยังภูมิลำเนาเล็กๆ ซึ่งตั้งอยู่เยื้องหน้าเมรุ ภายในบริเวณวัดมัจฉลินทวาปีวิหาร ตำบลตุง อำเภอนองจิก จังหวัดปัตตานี นั่นคือ ภาพของพระภิกษุรูปหนึ่ง ท่านก้อยู่ภายในภูมิลำเนาด้วยจริยวัตรอันงดงาม เมื่อว่างเว้นจากบรรดาพุทธศาสนิกชนที่เข้ากราบนมัสการพระคุณเจ้าด้วยความเคารพเลื่อมใสและศรัทธา วารสารรัฐสมิแลได้รับเมตตาจิตจากท่านให้สัมภาษณ์ถึงเรื่องราวภูมิหลังเกี่ยวกับความชำนาญพิเศษในเชิงช่างด้านศิลปกรรมทำให้เราทราบว่าภูมิปัญญาความรู้ความสามารถในความเป็นช่างศิลปะของท่านนั้นไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าศาสตร์แขนงอื่นๆ ตลอดจนทัศนคติของท่านที่มีต่อศิลปะท้องถิ่น ซึ่งได้กล่าวไว้อย่างน่าสนใจ ในโอกาสนี้วารสารรัฐสมิแลได้นำเสนอภาพผลงานเพียงส่วนหนึ่งด้านนวรรรม อุโบสถ วิหาร และอื่นๆ ทางสถาปัตยกรรมที่เกิดขึ้นจากภูมิปัญญาของพระนักปราชญ์รูปนี้ให้เป็นที่ประจักษ์ในความมั่งคั่งอันล้ำค่าเพื่อประโยชน์ทางการศึกษางานศิลปกรรมไทยอันเป็นเอกลักษณ์สำคัญของชาติสืบไป

¹ อาจารย์ประจำโครงการจัดตั้งคณะวิจิตรศิลป์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

² อาจารย์ประจำภาควิชาประวัติศาสตร์และศิลปะ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

- ฐสมิแล :** พระคุณเจ้าเปี่ยมไปด้วยภูมิความรู้อันหลากหลาย โดยเฉพาะในเรื่องของศิลปกรรมสาขาต่างๆ ซึ่งควรที่จะได้บันทึกเผยแพร่สู่สังคม และทราบมาว่าพระคุณเจ้าได้คลุกคลีกับวิชาช่างโดยเฉพาะเกี่ยวกับศิลปะมาตั้งแต่สมัยยังเป็นเด็ก
- พระสิทธิญาณมุนี :** คลุกคลีมาตั้งแต่สมัยยังเป็นเด็ก โดยเรียนจากอาจารย์ที่วัดบ้านเกิด (วัดปับผลิวัน (ตะปิง) ต.ศาลาใหม่ อ.ตากใบ จ.นราธิวาส) แต่เป็นช่างท้องถิ่น ซึ่งช่างท้องถิ่นนั้นต่างกับช่างหลวงที่ได้เรียนมาอย่างเป็นระบบ ช่างพื้นบ้านหรือช่างท้องถิ่น เมื่อรักในศิลปะแล้วก็พยายามฝึกฝนกับอาจารย์ แะลวดลายกนกประดับโครงสร้างบ้าง ปั้นปูนบ้าง ทำรูปทิวพญานาคบ้าง ถึงแม้ว่าผลงานของช่างพื้นบ้านที่ออกมาไม่คึก แต่เป็นการอนุรักษ์มรดกให้คงอยู่สืบต่อไป
- ฐสมิแล :** คนไทยจะร่วมกันอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของไทยได้อย่างไรบ้าง
- พระสิทธิญาณมุนี :** หลวงพ่อเป็นช่างศิลปะท้องถิ่นมาก ต้องพยายามอนุรักษ์ศิลปะท้องถิ่นไว้ให้รุ่นลูกหลาน ศิลปะท้องถิ่นถึงแม้จะไม่สวย แต่มีความหมาย เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านในระดับหนึ่งที่ช่วยกันคิดค้นขึ้นมา
- ฐสมิแล :** พระคุณเจ้าคิดว่าคิดว่าภูมิปัญญาของช่างชาวบ้านในอดีตได้รับการถ่ายทอดมาสู่ยุคปัจจุบันมากน้อยเพียงใด
- พระสิทธิญาณมุนี :** สมัยนี้มีนักศึกษาซึ่งเรียนมาทางช่างโดยเฉพาะ แต่เป็นการเอาของที่เขาคิดมาเรียบร้อยแล้วชาวบ้านจึงไม่ต้องคิดอีกต่อไป ประกอบกับสมัยนี้ คอมพิวเตอร์แพร่หลาย ต้องการอะไรก็เรียกดูได้ แต่ว่าบางอย่างก็ยังคงอาศัยภูมิปัญญาชาวบ้านอยู่เหมือนกัน การจะเก็บเกี่ยวรวบรวมภูมิปัญญาของชาวบ้านไว้ให้ได้มากที่สุดนั้นต้องไปเที่ยวสัมผัสกับช่างต่างถิ่น โดยสัมผัสทุก ๆ แห่ง
- ฐสมิแล :** หากหน่วยงานราชการที่รับผิดชอบหรือเกี่ยวข้องด้านศิลปวัฒนธรรมให้ความร่วมมือและสนับสนุนส่งเสริมให้นักเรียน นักศึกษาได้มีโอกาสไป

พระสิทธิญาณมุนี

เจ้าคณะอำเภอเมือง - หนองจิก
เจ้าอาวาสวัดมุจลินทวาปีวิหาร
อำเภอหนองจิก จังหวัดปัตตานี

ประวัติ

พระสิทธิญาณมุนี ฉายา สมุญจโล อายุ 73 ปี พรรษา 53 นักรธรรมชั้นเอก เปรียญธรรม 6 ประโยค สำนักเรียนวัดมุจลินทวาปีวิหาร ตำบลคูยง อำเภอหนองจิก จังหวัดปัตตานี

ปัจจุบันดำรงตำแหน่ง

เจ้าคณะอำเภอเมือง - หนองจิก และ เจ้าอาวาสวัดมุจลินทวาปีวิหาร พระอารามหลวง

สถานะเดิม

ชื่อ สุข นามสกุล ไกรน้อย เกิดวันอังคาร แรม 12 ค่ำ เดือน 8 ปีชาล วันที่ 6 กรกฎาคม 2469 บิดาชื่อ นายนุ้ย ไกรน้อย มารดาชื่อนางแบน ไกรน้อย

บรรพชาอุปสมบท

บรรพชาอุปสมบทวันที่ 5 กรกฎาคม 2489 ณ วัดชลธาราสิ่งเท ตำบลเจ๊ะเท อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส โดยมีพระครูสุทธิสารวิธาน-วัตร วัดชลธาราสิ่งเท เป็นพระอุปัชฌาย์ พระจันทร์ คงสมณญาณ วัดโคกมะเพื่อ ตำบลไพรวัน อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส เป็นพระกรรมวาจารย์ พระเอียด วัฒนโน วัดปับผลิวัน ตำบลไพรวัน อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส เป็นพระอนุสาวนาจารย์ และได้มาอยู่ที่วัดมุจลินทวาปีวิหาร ตำบลคูยง อำเภอหนองจิก จังหวัดปัตตานี เมื่อวันที่ 14 มิถุนายน 2491

วิทยฐานะ

- พ.ศ. 2496 สอบได้นักธรรมชั้นเอก สำนักเรียนวัดมุจลินทวาปีวิหาร อำเภอหนองจิก จังหวัดปัตตานี
- พ.ศ. 2510 สอบได้เปรียญธรรม 6 ประโยค สำนักเรียนวัดมุจลินทวาปีวิหาร อำเภอหนองจิก จังหวัดปัตตานี

**ต้องพยายามอนุรักษ์ศิลปะท้องถิ่นไว้ให้รุ่นลูกหลาน
ศิลปะท้องถิ่นถึงแม้จะไม่สวย แต่มีความหมาย เป็น
ภูมิปัญญาชาวบ้านในระดับหนึ่งที่ช่วยกันคิดค้นขึ้นมา**

- พระสิทธิญาณมุนี** : ศึกษาช่างชาวบ้านที่มีความชำนาญ พระคุณ-
เจ้ามีความคิดเห็นเป็นอย่างไร
- พระสิทธิญาณมุนี** : หากเป็นอย่างนั้นจะดีมาก ถ้าเราไปสัมผัสกับ
พวกชาวบ้านซึ่งมีฝีมือในทางนั้นจะดีมาก ๆ เพราะ
ช่างบางคนมีความรู้ความชำนาญทางด้านดีกว่า
เรียนในสถาบัน และบางอย่างไม่มีในตำราเรียน
เช่นเมื่อเกิดปัญหาทางช่างบางอย่างเราคิดไม่ออก
แต่เมื่อไปเห็นจากช่างชาวบ้านแล้วก็เห็นวิธีการ
แก้ปัญหา ลองสังเกตดูช่างชาวบ้าน ภูมิปัญญา
ชาวบ้านที่ยังคงมีอยู่ จะเห็นสิ่งดี ๆ เยอะมาก
ส่วนที่สอนกันในโรงเรียนนั้น เป็นการรวบรวม
สาระสำคัญ ๆ และวิธีลัดมาเรียนมาสอนกัน
โดยเฉพาะ
- รัฐมิแล** : แสดงว่าภูมิปัญญาชาวบ้านนั้นมีส่วนสำคัญต่อ
การเรียนรู้และการศึกษา โดยไม่ต้องลองผิด
ลองถูกเหมือนในอดีต
- พระสิทธิญาณมุนี** : เขาจัดทำเป็นหลักสูตรกันแล้ว ต่างจากสมัยก่อน
เช่น ทำคันทันไถเพื่อไถนา บางครั้งทำสองอัน
ได้มาอันเดียวเท่านั้น เสียไปอันหนึ่งเพราะไม่มี
หลักวิชาการ อาศัยความชำนาญการภาคปฏิบัติ
เท่านั้น ไม่มีหลักทฤษฎี
- รัฐมิแล** : ในอดีตพระคุณเจ้าได้เริ่มออกแบบงานประเภทใด
ก่อน
- พระสิทธิญาณมุนี** : แบบงานที่ทำก่อนคือ แบบของบ้านเรือน อุโบสถ
งานปั้นและงานแกะสลัก ซึ่งเคยทำมาตั้งแต่ยังเป็น
เด็ก บางครั้งคนมีอายุแล้วต้องมาขอให้ไป
ช่วยแนะนำการทำเช่นกัน

- พ.ศ.2516 ได้รับแต่งตั้งเป็นเจ้าคณะอำเภอ
เมือง - หนองจิก
- พ.ศ.2520 ได้รับแต่งตั้งเป็นอุปฆราวาส
- พ.ศ.2525 ได้รับแต่งตั้งเป็นรองเจ้าอาวาส
วัดมัจฉินทวาปีวิหาร
พระอารามหลวง ตำบลคูยง
อำเภอหนองจิก จังหวัดปัตตานี
- พ.ศ.2527 ได้รับพระบัญชาแต่งตั้งเป็น
เจ้าอาวาสวัดมัจฉินทวาปีวิหาร
พระอารามหลวง ตำบลคูยง
อำเภอหนองจิก จังหวัดปัตตานี

งานด้านการศึกษา

- เป็นผู้เอาใจใส่และเป็นกำลังสำคัญในการ
จัดตั้งสำนักศาสนศึกษา แผนกธรรม แผนก
บาลี และแผนกสามัญศึกษา ส่งเสริม
สนับสนุนในฝ่ายกัมมัฏธุระเป็นอย่างดี
 - เป็นเจ้าสำนักเรียนโรงเรียนพระปริยัติ-
ธรรมทั้งแผนกธรรมและแผนกบาลี
สำนักเรียนวัดมัจฉินทวาปีวิหาร ต.คูยง
อ.หนองจิก จ.ปัตตานี
- พ.ศ.2492 เป็นครูสอนในโรงเรียนพระ
ปริยัติธรรมแผนกธรรมและบาลี
- พ.ศ.2518 เป็นผู้จัดการโรงเรียนมัจฉินท-
วาปีปริยัติธรรมสามัญศึกษา
- พ.ศ.2518 ได้ร่วมการจัดตั้งทุนมูลนิธิ
โมลีธรรมพินิตเพื่อการศึกษา
การพัฒนาวัด และช่วยเหลือ
การศึกษาเด็กยากจนแต่ประพฤติ
ดี และเพื่อการสาธารณกุศล
- พ.ศ.2520 เปิดสนามสอบธรรมสนามหลวง ณ
วัดมัจฉินทวาปีวิหาร ตำบล
คูยง อำเภอหนองจิก จังหวัด
ปัตตานี
- พ.ศ.2521 เปิดสนามสอบสนามหลวง ณ
วัดมัจฉินทวาปีวิหาร ตำบลคูยง
อำเภอหนองจิก จังหวัดปัตตานี
- พ.ศ.2532-2540
ได้จัดพิมพ์วารสาร "มัจฉินทวารสาร"
เพื่อเผยแพร่วรรณกรรมและเรื่องราว
ต่าง ๆ อันเป็นประโยชน์ต่อการ
ศึกษา โดยแจกจ่ายแก่ประชาชน
ผู้สนใจ ปีละ 1,000 เล่ม

- รูสมิแล :** แสดงว่าจุดเริ่มต้นของงานที่พระคุณเจ้าทำจริง ๆ ไม่ได้เริ่มจากอุโบสถ
- พระสิทธิญาณมุนี :** เริ่มจากการทำบ้านเรือน โดยมีพระอาจารย์เอียด วฑฒโน เป็นที่ปรึกษา เมื่อบวชแล้วทำสิ่งแรกเลยคือ ทำครัว ทำกุฏิหลังหนึ่ง ซึ่งทำด้วยไม้ ปูนยังไม่ได้เริ่มทำ งานปูนเริ่มเมื่อพรรษาที่สอง กวนปูน ผสมปูน จับปูน ต้องไปถามจากชาวบ้าน จากนั้นก็มาเริ่มงานปูน ตัวหลวงพ่อก็ทำได้ทั้งงานไม้และงานปูน พอเห็นงานก็รู้ทันทีว่าเขาตรงนี้ไปติดตรงนั้น ใช้เหล็กเท่าไร จำอยู่ในหัว แล้วก็เก็บตกเล็กๆ น้อยๆ ครูใหญ่อีกคนที่สอนทางช่างให้คือท่านปลัดเอี่ยม (พระปลัดเอี่ยม เขมโก) ที่อยู่วัดดอยแห่งนี้ ท่านเรียนจากเพาะช่างมาโดยเฉพาะ ท่านให้แบบที่ท่านเขียนส่งครูสมัยเรียนมาศึกษา จึงถือว่าการได้ศึกษาตามแบบเรียนในตอนนั้นคือวิธีการเขียนแบบ
- รูสมิแล :** วิธีการเขียนแบบเปรียบเทียบกับมาตราส่วนพระคุณเจ้าเรียนรูมาจากที่ใด
- พระสิทธิญาณมุนี :** ได้จากท่านพระปลัดเอี่ยม เขมโก ซึ่งในสมัยนั้นเขามีการเปิดเรียนทางไปรษณีย์แล้ว ตำราทั้งหมดพระปลัดเอี่ยมนำมามอบให้ แล้วพยายามฝึกเขียน เรียกได้ว่าเก็บตกจริงๆ ไม่ได้เรียนมาในระบบ แต่เรียนด้วยใจรัก ถึงแม้เป็นนักเรียนเองก็เข้าตามทำนองนั้นคือ ถ้าหากไม่มีจิตใจรักถึงเรียนไปก็ไม่ได้ผล หรือได้ผลน้อย
- รูสมิแล :** พระคุณเจ้าเป็นส่วนสำคัญในการตัดสินใจในการกำหนดแบบ พิจารณาแบบ
- พระสิทธิญาณมุนี :** กำหนดและเขียนขึ้นเอง เช่น ศาลาใหญ่ (ศาลาการเปรียญ) วัดมัจฉลินทวาปีวิหาร (วัดดอย) ก็เขียนขึ้นเอง และพิพิธภัณฑสถาน ซึ่งมีช่างเป็นบุคคลลอกขยายรายละเอียดจากแบบร่างอีกขั้นตอน
- รูสมิแล :** ก่อนที่พระคุณเจ้าจะลงมือออกแบบสร้างงานสถาปัตยกรรมชิ้นหนึ่งๆ คำนึงถึงอะไรบ้าง
- พระสิทธิญาณมุนี :** คำนึงถึงลักษณะภูมิประเทศ ก่อนออกแบบต้องคำนึงแสงแดดและทิศทางลม สิ่งนี้ต้องคำนึงถึงมากๆ อย่างเวลาขึ้นบนอาคารหลังนี้ซึ่งเป็นกุฏิ

ความชำนาญพิเศษ

มีความชำนาญในด้านนวงกรรม อุโบสถ กุฏิ วิหาร ทอระมั่ง โรงเรียน มณฑป ฯลฯ ออกแบบแล่น แพนผัง งานปั้น แกะสลัก กนกกลวดลาย ทั้งเป็นผู้ทำเองและเป็นที่ปรึกษาช่วยเหลือวัดต่างๆ ในเขตจังหวัดปัตตานี สงขลา ยะลา นราธิวาส และประเทศมาเลเซีย นอกจากนี้ยังมีความชำนาญในด้านยาสมุนไพร ทั้งปลูกเพื่ออนุรักษ์ และปลูกเพื่อรักษาโรค ช่วยเหลือพุทธบริษัทแก่โรคต่างๆ ทั้งโรคปัจจุบันและโรคเรื้อรัง จนเป็นที่นิยมและรู้จักแก่ประชาชนทั่วไปทั้งชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิม

ผลงานดีเด่น

- พ.ศ.2538 ได้รับพัดและโล่ที่วัดพัฒนาดีเด่น
- พ.ศ.2539 ได้รับโล่ที่ผู้ทำคุณประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนา สาขาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา
- พ.ศ.2540 ได้รับคัดเลือกเป็นผู้อนุรักษ์มรดกไทยดีเด่น สาขาสถาปัตยกรรมจังหวัดปัตตานี

สมณศักดิ์

- พ.ศ.2520 ได้รับแต่งตั้งเป็นพระครูสัญญาบัตรชั้นเอก ที่พระครูมัจฉลินท์-คณารักษ์
- พ.ศ.2527 ได้รับพระบัญชาแต่งตั้งเป็นเจ้าอาวาสวัดมัจฉลินทวาปีวิหาร พระอารามหลวง ตำบลดอย อำเภอนงนงจิก จังหวัดปัตตานี
- พ.ศ.2529 ได้รับพระราชทานแต่งตั้งเป็นพระครูเจ้าอาวาสพระอารามหลวงชั้นเอกพิเศษ ในพระราชทินนามเดิม ที่พระครูมัจฉลินท์คณารักษ์
- พ.ศ.2540 ได้รับพระราชทานแต่งตั้งสมณศักดิ์ เป็นพระราชอาคันตุกะที่พระสิทธิญาณมุนี

การแก้ปัญหาเสียงก้อง ต้องรู้ความสูงความกว้าง เหมือนใช้กำเป็น ตัวเปรียบเทียบกับพื้นที่ว่างภายใน หากเสียงก้องเกินไปมีวิธีแก้ไขคือ ทำหน้าต่างให้สูงขึ้น

- ของหลวงพ่อก็คือ เมื่อเปิดหน้าต่างออกก็เกิดความรู้สึกเย็นสบาย มีลมพัดเข้าตลอดเวลา แต่มีเรื่องหนึ่งที่น่าสนใจคือเรื่องเสียงภายในตัวอาคารที่ก้องเกินไป
- ฐสมิแล :** ในสมัยก่อนแก้ปัญหาเสียงก้องในอาคารอย่างไร
- พระสิทธิญาณมุนี :** การแก้ปัญหาเสียงก้อง ต้องรู้ความสูงความกว้าง เหมือนใช้กำเป็นตัวเปรียบเทียบกับพื้นที่ว่างภายใน หากเสียงก้องเกินไปมีวิธีแก้ไขคือ ทำหน้าต่างให้สูงขึ้น วิธีนี้ได้จากการสังเกตเอา
- ฐสมิแล :** นอกจากในเรื่องการออกแบบโครงสร้างงานอาคารของพระอุโบสถ วิหาร หรืออาคารอื่นๆ แล้ว ในรายละเอียดของลวดลายปูนปั้นประดับตกแต่ง พระคุณเจ้ามีส่วนร่วมในการทำงานอย่างไรบ้าง
- พระสิทธิญาณมุนี :** ขั้นตอนนี้ให้ช่างศิลป์ไล่ลวดลายลงไป ส่วนพวกโครงสร้างอื่นๆ จะทำเอง ความสูงความกว้างกำหนดเอง การไล่ศิลปะลายปูนปั้นนั้นช่างมาปรึกษาเช่นกันว่าตรงนี้ไล่แบบนี้ได้หรือไม่ก็พิจารณาความเหมาะสม แต่เมื่อก่อนก็ทำอยู่บ้าง ปั้นอยู่บ้าง ไม่ใช่ว่าไม่เคยทำ
- ฐสมิแล :** พระคุณเจ้าได้ออกแบบงานสถาปัตยกรรมไว้ที่วัดอื่นๆ บ้างหรือไม่
- พระสิทธิญาณมุนี :** พระอุโบสถวัดตะปิง (พระอุโบสถหลังใหม่ วัดปิตุลาธิราชวรวิหาร จ.นครราชสีมา) วัดตอหลัง (วัดคันธาราธิการาม จ.นครราชสีมา) วัดโคกสูง (วัดบุญญาราม จ.นครราชสีมา)
- ฐสมิแล :** ในปัจจุบันนี้พระคุณเจ้ายังออกแบบสิ่งก่อสร้างอีกหรือไม่ หรือเป็นเพียงที่ปรึกษา
- พระสิทธิญาณมุนี :** เป็นที่ปรึกษาอยู่บ้าง ถ้ามองอยู่บ้าง เขียนแบบอยู่บ้างแต่เป็นแบบร่างคร่าวๆ โดยต้องกำหนดมาตราส่วนไว้
- ฐสมิแล :** นอกเหนือจากที่กล่าวมาแล้ว ยังมีผลงานที่ได้อีกบ้างที่พระคุณเจ้าออกแบบ หรือให้คำปรึกษาในการสร้าง
- พระสิทธิญาณมุนี :** มณฑป และศาลาการเปรียญ ที่วัดทรายขาว โดยเขาโทรศัพท์มาปรึกษาว่าตรงไหนควรเป็นอย่างไร และออกแบบวัดที่ประเทศมาเลเซียอีก 2-3 หลัง อุโบสถสองชั้นก็มีที่รัฐกลันตัน
- ฐสมิแล :** ยังมีงานศิลปะประเภทอื่นหรือไม่ที่พระคุณเจ้าได้ทำมา
- พระสิทธิญาณมุนี :** มีฝึกหัด เช่น ยอดเรือ (ส่วนของลวดลายประดับเรือพระ) ก็เคยทำมาเยอะ สมัยก่อนฝึกพระฝึกสามเณรให้เขาทำบุษบกเรือพระ ซึ่งเป็นส่วนสำคัญของเรือพระ
- ฐสมิแล :** แสดงว่าพระคุณเจ้าทำมาตั้งแต่ออกแบบบ้าน งานปั้น แกะสลัก และประดับตกแต่งเรือพระ
- พระสิทธิญาณมุนี :** ปั้นก็ทำ แกะสลักก็ทำ ลายรดน้ำก็ฝึก แต่ว่าก็ไม่ได้เป็นชั้นเป็นอัน เพียงแต่ว่าลองทำทุกอย่างแล้ว

พระสิทธิญาณมุนี
(สุข สุ่มงคโล)

พระอุโบสถวัดบุณณาราม (วัดโคกสูง) จ.นราธิวาส

พระอุโบสถวัดปิบผลิวัน (วัดตะปิง) จ.นราธิวาส

ศาลาการเปรียญ วัดทรายขาว จ.ปัตตานี

ศาลาโรงบัว วัดปิบผลิวัน (วัดตะปิง) จ.นราธิวาส

มณฑป วัดมัจฉินทวาปีวิหาร (วัดคูยง) จ.ปัตตานี

มณฑป วัดทรายขาว จ.ปัตตานี

ศาลาการเปรียญ วัดมัจฉินทวาปีวิหาร (วัดคูยง) จ.ปัตตานี

พิพิธภัณฑ์ วัดมัจฉินทวาปีวิหาร (วัดคูยง) จ.ปัตตานี

พระอุโบสถ วัดคันธาราภิการาม (วัดคอตหลัง) จ.ปัตตานี

บ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์ และศาลาปฏิบัติธรรม
วัดมัจฉินทวาปีวิหาร (วัดคูยง) จ.ปัตตานี

- ฐสมิแล** : พระคุณเจ้าฝึกलयลงรักปิดทองรดน้ำกับใคร
- พระสิทธิญาณมุนี** : ช่างลายรดน้ำเขามาโดยเฉพาะให้เขาเข้าไปพักอาศัยอยู่ในกุฏิเพื่อจะได้เรียนรู้สูตรน้ำยาจากเขา และส่วนอื่นๆ บ้าง แต่ช่างไม่ให้สูตรรายละเอียดต่างๆ เลย ให้แค่ของที่ผสมแล้ว ก็ได้รู้ว่าใช้ฝักส้มป่อย ยางมะเดื่อ ส้มมะขวิด ทรดาร์ ลงทอง แต่ช่างไม่บอกว่าใช้อัตราส่วนผสมเท่าไร
- ฐสมิแล** : ความทงวิชาของครูช่างสมัยโบราณ เป็นเหตุหนึ่งที่ทำให้วิทยาการความรู้ต่างๆ สูญหายไป
- พระสิทธิญาณมุนี** : บางทีก็เพราะเรื่องแบบนี้ ผู้ใหญ่มีอะไรที่เป็นวิชาสำคัญจะเก็บไว้ไม่ถ่ายทอดให้ใคร ไม่ว่าจะ เป็นเวทย์มนต์ คาถาต่างๆ ก็เก็บไว้หมด ตัวอย่างหนึ่งมีในตำราวรรณคดีธรรมบท คือ ช่างที่ทำปราสาทให้พระราชองค์หนึ่ง ทำปราสาทได้อย่างงดงาม เมื่อเสร็จเรียบร้อยแล้ว พระราชาคิดว่าหากให้ช่างคนนี้มีชีวิตต่อไปอีก อาจไปสร้างผลงานในลักษณะเดียวกันที่อื่น สิ่งที่เราสร้างไว้ก็ไม่ศรัทธา ดังนั้นจึงพยายามที่จะฆ่าช่าง แสดงว่าเขาไม่คิดว่าคนที่ทำจัดไปนั้น เป็นสิ่งมีความทาศาล นี่เป็นตัวอย่างเรื่องของคนเห็นแก่ตัว วิชาความรู้ต่างๆ ก็สูญหาย
- ฐสมิแล** : ศิลปะกับศาสนาในทัศนคติของพระคุณเจ้าเกี่ยวข้องกันหรือไม่ และมีบทบาทหรือความสำคัญอย่างไรในปัจจุบัน
- พระสิทธิญาณมุนี** : มีมาก ศิลปะที่มีในอุโบสถทำขึ้นเพื่อความสวยงาม และเพื่อดึงดูดความสนใจให้เข้าไปศึกษา ทาความจริงของพุทธศาสนาแน่นอนทีเดียว
- ฐสมิแล** : แสดงว่ามีจุดประสงค์ไม่แตกต่างจากในอดีต
- พระสิทธิญาณมุนี** : การที่ช่างโบราณเขียนภาพไว้ตามฝาผนังต่างๆ นั้น ทำให้คนที่ไปเห็น คิดต่างกัน เพราะแต่ละคนมีมุมมองต่างกัน แต่ไม่แตกต่างกันในแง่การมองเห็น
- ฐสมิแล** : ศิลปะมีบทบาทในชีวิตประจำวันอย่างไร
- พระสิทธิญาณมุนี** : ไว้แก้มือในยามว่างได้ เมื่อนั่งทำแล้วเพลิน ไม่รู้ว่ามืดค่ำเมื่อไร กลางคืนไม่รู้สว่างเมื่อไร ทำให้จิตใจเป็นสมาธิ บทบาทของศิลปะทำให้ใจเป็นสมาธิมากๆ เนื่องจากเราเพิ่งอยู่ตรงนั้น แต่ก็ขึ้นอยู่กับอารมณ์เช่นกัน ไม่ใช่เกิดทุกครั้ง บางครั้งเกิดชอบขึ้นมาก็ทำได้เป็นชีวิตจิตใจ เวลามารมณ์เข้าก็เกียจคร้าน
- ฐสมิแล** : พระคุณเจ้ามีวิธีการจัดการความเกียจคร้านอย่างไร
- พระสิทธิญาณมุนี** : การจัดการความเกียจคร้านนั้น ทำได้โดยต้องฝืนไว้ชั่วขณะ ฝืนไว้ให้ใจตั้งมั่น ตั้งใจไว้ว่าเราไม่แพ้เรื่องนี้ สักพักจะหายไปเองจึงเกิดความเพลินขึ้นมา
- ฐสมิแล** : ศูนย์กลางหรือความเป็นศูนย์รวมจิตใจ ตลอดจนศูนย์รวมองค์ความรู้สาขาต่างๆ ที่ในอดีต มีวัดเป็นจุดศูนย์รวมดังกล่าว ปัจจุบันนี้เป็นอย่างไรบ้าง
- พระสิทธิญาณมุนี** : แตกต่างกัน แต่ขณะนี้วัดพยายามดึงกลับเข้ามา หลังจากที่เมื่อก่อนนี้ทุกอย่างออกไปจากวัด สังคมได้ก่อเกิดขึ้นจากวัด เช่น งานศิลปะทุกชิ้นทุกอันออกไปจากวัด หรือแม้แต่ยาสมุนไพรต่างๆ

ผู้ใหญ่มีอะไรที่เป็นวิชาสำคัญจะเก็บไว้ไม่ถ่ายทอดให้ใคร ไม่ว่าจะ เป็นเวทย์มนต์ คาถาต่างๆ ก็เก็บไว้หมด

- รูสมิแล :** ในทัศนะของพระคุณเจ้าวัดในอดีตเปรียบเสมือนอะไร
- พระสิทธิญาณมุนี :** เหมือนโรงเรียน โรงพยาบาล โรงมหรสพขนาดใหญ่ ซึ่งมีแห่งเดียวในวัด แต่ว่าเดี๋ยวนี้ได้ขยายออกไปสู่สังคมภายนอก ออกไปสักพักก็โน้มกลับมาที่วัดอีก อย่างเช่นปัจจุบันมีการสนับสนุนตั้งลานใจ ลานกีฬา สิ่งเหล่านั้นต้องให้กลับคืนเข้ามาในวัด
- รูสมิแล :** วัดจะกลับมาเป็นศูนย์กลางของสังคมชาวพุทธเหมือนในอดีตหรือไม่
- พระสิทธิญาณมุนี :** ต้องกลับ กาลเวลาจะทำให้ต้องกลับมาแน่นอน ไม่ต้องห่วงเรื่องนี้ กาลเวลาหมุนไปตามวัฏจักร ฟันฟู ดับ เกิด ฟันฟู ทรดลง แล้วฟันขึ้น นี่เป็นกฎของธรรมชาติ เช่นเดียวกับสิ่งที่เราไปทาเป็นลวดลายนั้น ใหม่ ๆ ก็ดูสดใส แล้วค่อย ๆ จางไป นี่เพราะอะไร เพราะกาลเวลาผ่านไป เรื่องของประเพณี ศาสนาก็ต้องเป็นไปตามธรรมชาติ สิ่งที่น่ากลัวที่สุดคือ กลัวเราจะหลงไปเท่านั้น หากเราไม่หลงก็ยังคงอยู่ต่อไป
- รูสมิแล :** ทางมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ โดยเฉพาะผู้ที่ทำหน้าที่เกี่ยวข้องด้านศิลปะและวัฒนธรรม ได้ตระหนักในการอนุรักษ์และเก็บรักษาสืบสานศิลปะที่เกิดจากภูมิปัญญาของช่างท้องถิ่นไว้ เพราะในยุคปัจจุบันผู้ที่ดูแลเรื่องนี้มีน้อยมาก และจากการได้คุยปรึกษากันมีความคิดที่จะอนุรักษ์ไว้ซึ่งวัฒนธรรมเหล่านี้ซึ่งมีน้อยลงไปตามลำดับ
- พระสิทธิญาณมุนี :** สิ่งเหล่านี้ต้องเก็บไว้ รวบรวมค่าเอาไว้ คนที่มีวิญญานทางนี้ ต้องมีใจรักจริงๆ เรื่องนี้มันต้องเกิดจากจิตวิญญาน โดยเฉพาะวิญญานทางศิลปะ หมายถึงว่าจิตใจมีความชอบอยู่เป็นพื้นฐาน เช่น เด็กบางคนเมื่อเห็นงานศิลปะแล้วเกิดความชอบ จิตใจอ่อนไหว ชอบงานศิลปะ ดังนั้นการอนุรักษ์ศิลปะต้องอาศัยคนรุ่นใหม่เป็นกำลังสำคัญ

จากการสัมภาษณ์เรื่องราวต่างๆ ในเชิงช่างจากท่านพระคุณเจ้าพระสิทธิญาณมุนีเสร็จสิ้นลงด้วยระยะเวลาอันสมควร หลังจากได้มีสัการกราบลาท่านแล้ว กลับรู้สึกว่าการช่างผ่านไปอย่างรวดเร็ว เมื่อเปรียบเทียบกับความตั้งใจที่จะบันทึกเรื่องราว ภูมิปัญญาความรู้และทัศนคติอันหลากหลายในทางศิลปกรรมจากท่านไว้ให้มากที่สุด ภาพแห่งความเมตตาที่กรุณาบอกเล่า และถ่ายทอดออกมานั้นเป็นความประทับใจเหนือคำบรรยาย ภูมิปัญญา ทัศนคติและความสามารถของท่านช่างเหมาะสมยิ่งที่ท่านเป็นพระนักปราชญ์ผู้เมตตาต่อผู้อื่นดังคำรำลือ

